

BS/145/2013

O PROBLEMACH KOŚCIOŁA W POLSCE

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ W badaniu przeprowadzonym jeszcze przed wybuchem „afery pedofilskiej” w Kościele, związanej z działalnością dwóch polskich duchownych w Dominikanie, respondenci wskazali pedofilię księży oraz osób duchownych jako największy problem, z którym Kościół sobie nie radzi (43%). Na drugim miejscu listy problemów polskiego Kościoła wymieniano kwestię homoseksualizmu wśród osób duchownych (29%). Za inne sprawy wymagające naprawy lub rozwiązania uznano nadmierne zaangażowanie w życie polityczne instytucji Kościoła (28%) i jego pasterzy (16%), walkę ze skutkami procesu sekularyzacji i odchodzenia wiernych z Kościoła (26%), nadmierne oczekiwania finansowe proboszczów wobec wiernych, związane z udzielaniem sakramentów (22%), a także zbyt wysoki poziom życia księży w Polsce (23%).
- ▶ Problemy polskiego Kościoła wyglądają inaczej z perspektywy parafii niż całego kraju. Najistotniejsze problemy własnej parafii dotyczą, zdaniem respondentów, z jednej strony kwestii finansowych – zbyt wysokich opłat za udzielanie sakramentów (18%), zbyt wystawnego życia duchownych (10%) – a z drugiej spadku liczby wiernych (16%). Nie zmieniła swej rangi w obu skalach jedynie kwestia nadmiernego, zdaniem ankietowanych, angażowania się księży w politykę.
- ▶ Sprawa konfliktu między księdzem Wojciechem Lemańskim a jego zwierzchnikiem arcybiskupem Henrykiem Hoserem jest Polakom stosunkowo dobrze znana (słyszało o niej 64% ankietowanych). Większość jest zdania, że księża, z racji specyfiki instytucji, której służą, powinni ograniczać publiczne wyrażanie swoich prywatnych poglądów (57%), a także uważa, iż nie jest właściwe, by księża publicznie krytykowali swoich przełożonych (65%). Jednak w sporze dotyczącym księdza Lemańskiego, osoby, które słyszały o tej sprawie i mają jakieś zdanie na ten temat, częściej biorą stronę księdza (27%), niż jego przełożonego arcybiskupa (8%).

Tocząca się od lipca 2013 roku i obecna w mediach sprawa księdza Wojciecha Lemańskiego stała się bezpośrednim powodem zajęcia się w naszych badaniach postrzeganiem przez opinię publiczną problemów Kościoła katolickiego w Polsce. W jednym w ostatnich sondaży¹ poprosiliśmy respondentów, by wskazali najistotniejsze, ich zdaniem, problemy, z którymi boryka się obecnie Kościół katolicki w Polsce. Spośród piętnastu przedstawionych problemów ankietowani mogli wybrać maksymalnie trzy najważniejsze.

Najczęściej wymieniane przez Polaków problemy Kościoła są związane z zachowaniami księży i sferą seksualności. Ponad dwie piąte ankietowanych uważa, że największym problemem, z którym polski Kościół sobie nie radzi, są przypadki pedofilii księży oraz osób duchownych (43%). Trzeba podkreślić, że sprawa pedofilii pojawiła się tak wysoko na liście problemów Kościoła jeszcze przed wybuchem „afery pedofilskiej” w Dominikanie. Omawiane badanie zostało zakończone przed odwołaniem przez papieża Franciszka arcybiskupa Józefa Wesołowskiego ze stanowiska nuncjusza papieskiego w tym kraju – w związku z podejrzeniem o pedofilię i ujawnieniem kilku przypadków pedofilii wśród księży katolickich. Mniej niż jedna trzecia badanych uznała za ważny problem stojący przed instytucją Kościoła kwestię homoseksualizmu księży oraz osób duchownych (28%). W tym kontekście mniej rażącym problemem dotyczącym tej sfery jest, zdaniem ankietowanych, nieprzestrzeżenie przez księży lub osoby duchowne celibatu (18%).

Innym problemem stojącym przed współczesnym Kościołem w Polsce jest nadmierne, zdaniem badanych, zaangażowanie polityczne samej instytucji Kościoła (28%). Jeśli uwzględnić jeszcze zaangażowanie w politykę jego poszczególnych przedstawicieli, np. poprzez wyrażanie swoich sympatii politycznych w trakcie kazań (16%), to okazuje się, że problem czynnego uczestnictwa Kościoła w życiu politycznym jest dla wielu Polaków istotną słabością tej instytucji.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (279) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 1–12 sierpnia 2013 roku na liczącej 904 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Nieco ponad jedna czwarta respondentów (26% ankietowanych) postrzega procesy związane z sekularyzacją społeczeństwa – spadek religijności i odchodzenie wiernych – jako poważne wyzwania dla Kościoła. Tylko niewiele mniejsze grupy badanych razi zbyt wysoki, w ich ocenie, poziom życia księży i osób duchownych w Polsce (23%), a także zbyt wysokie oczekiwania finansowe wobec wiernych, związane np. z udzielaniem sakramentów (22%). Mniej niż jedna piąta respondentów uznała alkoholizm osób duchownych za istotny problem, z którym Kościół katolicki w Polsce musi sobie radzić (19%).

Każdy z pozostałych problemów Kościoła jako istotny wskazywała jedna dziesiąta ankietowanych lub mniej. Badani mówili jeszcze o konfliktach i podziałach wśród duchowieństwa (10%), dostrzegali nieprzychylną atmosferę wobec Kościoła kreowaną w większości mediów (6%), mniej liczni wskazywali na niskie dochody parafii (5%) oraz niedofinansowanie Kościoła (3%). Nieliczne osoby za problem uznały brak demokracji wewnątrz Kościoła (5%), czy niedostateczne angażowanie się osób świeckich w aktywność parafii (4%). Tylko 4% ankietowanych uznało, że żadna z wymienionych wyżej kwestii nie stanowi problemu dla Kościoła w Polsce, a 5% uznało, że trudno im odpowiedzieć na to pytanie.

	CBOS
Z jakimi problemami, Pana(i) zdaniem, boryka się Kościół katolicki w Polsce?	
Pedofilia księży/osób duchownych	43%
Homoseksualizm księży/osób duchownych	29%
Angażowanie się Kościoła w politykę	28%
Odchodzenie wiernych z Kościoła, spadek religijności	26%
Za wysoki poziom życia księży/osób duchownych	23%
Za wysokie opłaty pobierane przy okazji sakramentów	22%
Alkoholizm księży/osób duchownych	19%
Nieprzestrzeganie celibatu przez księży/osoby duchowne	18%
Wyrażanie przez księży swoich sympatii politycznych w trakcie kazań	16%
Konflikty i podziały wśród duchowieństwa	10%
Nieprzychylność większości mediów wobec Kościoła	6%
Niskie dochody niektórych parafii	5%
Brak demokracji wewnątrz Kościoła	5%
Niedostateczne angażowanie się osób świeckich w aktywność parafii	4%
Niedofinansowanie Kościoła	3%
Żaden nie jest poważnym problemem	4%
Trudno powiedzieć	5%

Wydaje się, że gradacja problemów, przed którymi, zdaniem Polaków, stoi Kościół katolicki w naszym kraju, jest związana z jednej strony z wagą i drastycznością poszczególnych kwestii oraz z obecnością tego rodzaju problematyki w mediach, a z drugiej strony z brakiem umiejętności radzenia sobie przez Kościół z takimi sprawami. Choć przypadki pedofilii w Kościele mają charakter jednostkowy, to jednak są one odbierane przez opinię publiczną jako szczególnie istotne i bulwersujące, ponieważ dotyczą środowiska, którego jednym z zadań jest troska o dobro i wychowanie młodego pokolenia. Brak zdecydowania lub chybione reakcje hierarchów zwiększają wagę tego problemu. Także homoseksualizm wśród księży – jeszcze niedawno temat tabu – od jakiegoś czasu coraz częściej jest przedmiotem zainteresowania dziennikarzy czy artystów i w szerszym wymiarze trafia do opinii publicznej.

Jeżeli jednak zapytać wierzących Polaków nie o problemy polskiego Kościoła w ogóle, a o problemy parafii, do której należą, wówczas odpowiedzi rozkładają się inaczej. Ponad dwie piąte badanych uważa, że w ich własnej parafii nie występują żadne tego rodzaju zjawiska – żadna z całej listy wymienionych kwestii nie stanowi problemu (37%), bądź żaden z wymienionych problemów nie jest ważny (dalsze 5%).

Najistotniejsze problemy dostrzegane w skali kraju i zajmujące dwa pierwsze miejsca – przypadki pedofilii oraz homoseksualizm wśród księży – w skali parafii znajdują się na końcu listy: pedofilia na ostatnim, piętnastym miejscu, homoseksualizm na miejscu dwunastym. Natomiast najważniejsze problemy Kościoła widziane z perspektywy parafianina dotyczą z jednej strony kwestii finansowych – są to zbyt wysokie opłaty pobierane przez proboszcza przy okazji udzielania sakramentów (18% wskazań, miejsce pierwsze), oraz za wysoki, zdaniem badanych, poziom życia osób duchownych (10%, miejsce trzecie) – a z drugiej strony spadku religijności i liczby wiernych, zmniejszania się liczby parafian (16%, miejsce drugie).

Problemami, które nie zmieniły swojej wagi – i znajdują się na podobnych miejscach wśród trudnych spraw Kościoła rozpatrywanych zarówno w skali kraju, jak i w skali własnej parafii – są kwestie związane z zaangażowaniem księży w politykę. Na czwartym miejscu (spadek z trzeciego) jako problem parafii ankietowani wymienili zaangażowanie Kościoła w politykę (8%), na piątym (awans z dziewiątego) wskazali wyrażanie przez księży swoich sympatii politycznych w trakcie kazania (7%). Z perspektywy parafianina nieco istotniejsze są wymieniane na miejscu siódmym (awans z dwunastego) niskie dochody osiągnane przez parafie (6%). Natomiast podobnie istotny w skali kraju i parafii jest także znajdujący się na ósmej pozycji problem nieprzestrzegania celibatu przez osoby duchowne (4%). Taki sam

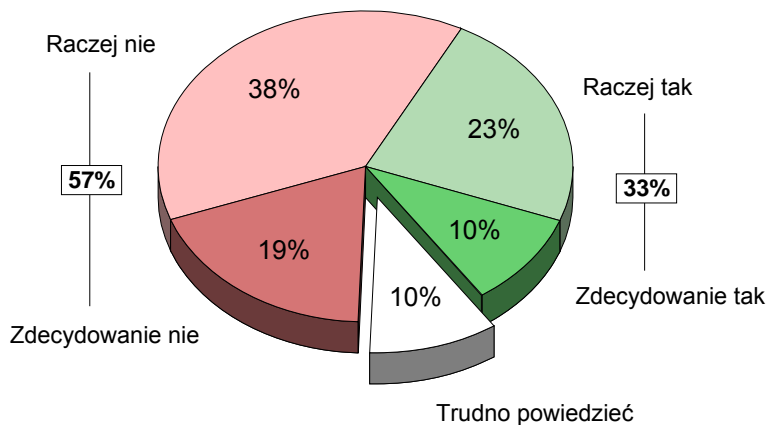
odsetek ankietowanych (4%) jako ważny problem parafii wskazał niedofinansowanie Kościoła (4%). Na pozostałe trudne sprawy Kościoła wymieniane w kontekście życia parafialnego – problem alkoholizmu osób duchownych, brak demokracji wewnątrz Kościoła oraz nieprzychylność mediów wobec Kościoła – wskazało niewielu ankietowanych (po 2% wskazań).

	CBOS
Czy któreś z tych problemów dotyczą Pana(i) parafii?	
Za wysokie opłaty pobierane przy okazji sakramentów	18%
Odchodzenie wiernych z Kościoła, spadek religijności	16%
Za wysoki poziom życia księży/osób duchownych	10%
Angażowanie się Kościoła w politykę	8%
Wyrażanie przez księży swoich sympatii politycznych w trakcie kazań	7%
Niedostateczne angażowanie się osób świeckich w aktywność parafii	6%
Niskie dochody niektórych parafii	6%
Nieprzestrzeganie celibatu przez księży/osoby duchowne	4%
Niedofinansowanie Kościoła	4%
Konflikty i podziały wśród duchowieństwa	3%
Alkoholizm księży/osób duchownych	3%
Homoseksualizm księży/osób duchownych	2%
Brak demokracji wewnątrz Kościoła	2%
Nieprzychylność większości mediów wobec Kościoła	2%
Pedofilia księży/osób duchownych	1%
Żaden nie jest poważnym problemem	5%
Żaden z tych problemów nie dotyczy mojej parafii	37%
Trudno powiedzieć	13%

SPRAWA KSIĘDZA LEMAŃSKIEGO

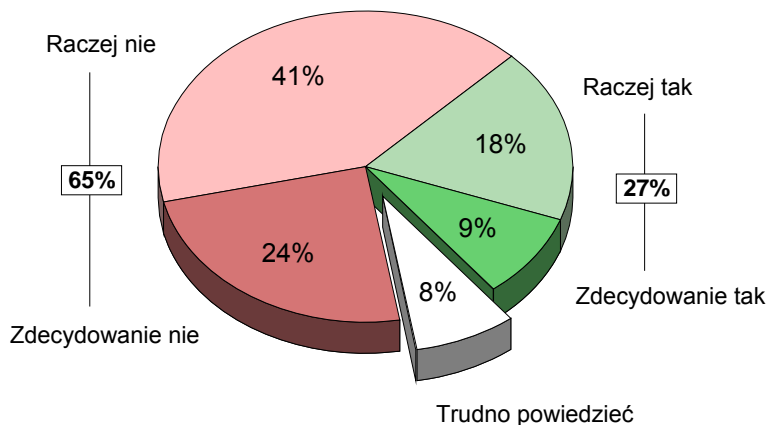
Ponad połowa Polaków jest zdania, że księża, z racji specyfiki instytucji, której służą, powinni ograniczać publiczne wyrażanie swoich prywatnych poglądów na tematy nie związane z religią (57%). Jedna trzecia ankietowanych jest przeciwnego zdania i uważa, że nie ma nic niewłaściwego w tym, by księża publicznie wyrażali swoje prywatne poglądy, nawet jeśli nie są one do końca zgodne z oficjalnym stanowiskiem Kościoła (33%).

RYS. 1. CZY UWAŻA PAN(I) ZA WŁAŚCIWE, ABY KSIĘŻA, DUCHOWNI PUBLICZNIE WYRAŻALI SVOJE PRYWATNE POGLĄDY, JEŚLI NIE SĄ ONE DO KOŃCA ZGODNE Z OFICJALNYM STANOWISKIEM KOŚCIOŁA?

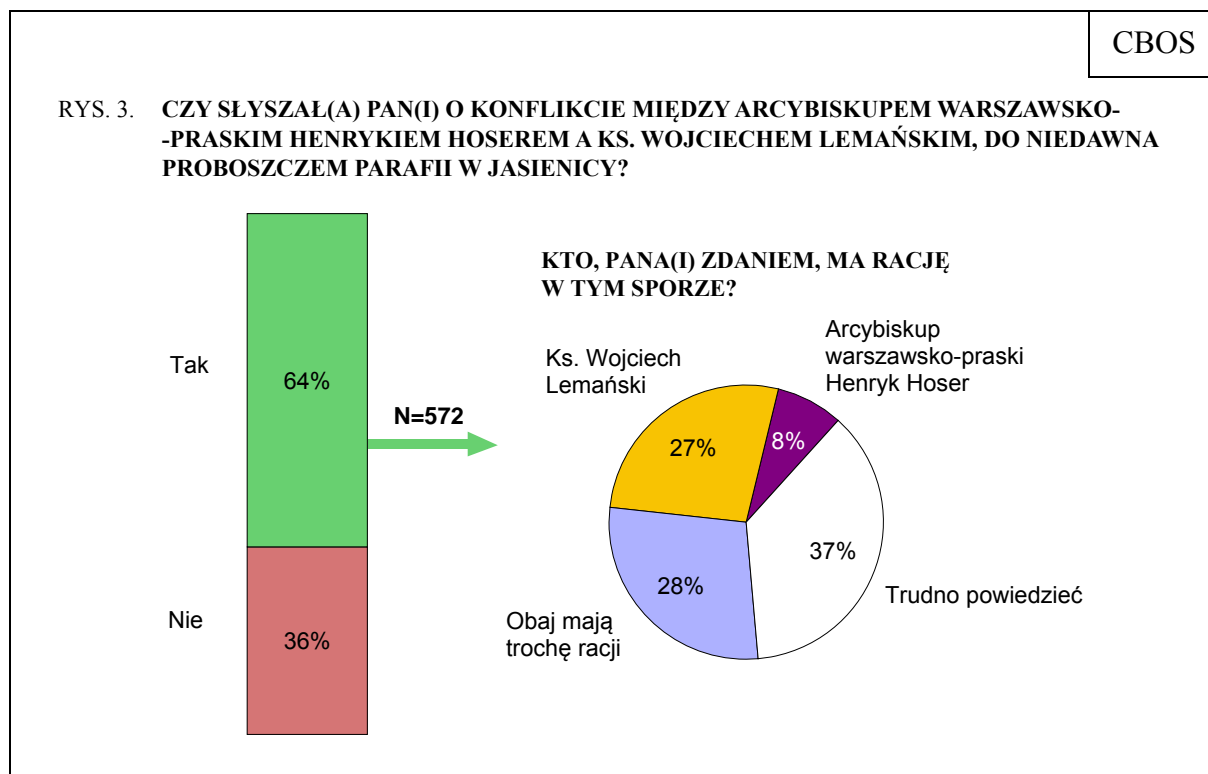
Jeszcze większy odsetek Polaków – prawie dwie trzecie (65%) – uważa, że nie jest właściwe, by księża publicznie krytykowali swoich przełożonych. Nieco mniejszy odsetek niż w kwestii wyrażania własnych poglądów ma na ten temat przeciwną opinię i akceptuje słowa krytyki wobec hierarchów płynące ze strony księży (27%).

RYS. 2. CZY UWAŻA PAN(I) ZA WŁAŚCIWE, ABY KSIĘŻA, DUCHOWNI PUBLICZNIE KRYTYKOWALI SVOICH PRZEŁOŻONYCH, NP. BISKUPÓW, PROWINCJAŁÓW W ZAKONIE?

Polacy w większości uznają zatem, że Kościół jest i powinien być organizacją hierarchiczną, w której obowiązuje dyscyplina oraz zasada podporządkowania podwładnych zwierzchnikom. Mimo to w sporze dotyczącym księdza Wojciecha Lemańskiego osoby, które słyszały o tej sprawie, częściej biorą stronę księdza (27%) niż jego przełożonego

arcybiskupa Henryka Hosera (8%). Rację obu stronom po trosze przyznaje 28% tej grupy badanych, ale większość spośród nich nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie (37%). O mającym szeroki oddźwięk w mediach sporze byłego proboszcza parafii Narodzenia Pańskiego w Jasienicy, księdza Wojciecha Lemańskiego ze swoim przełożonym, arcybiskupem warszawsko-praskim Henrykiem Hoserem słyszało, według własnych deklaracji, prawie dwie trzecie ankietowanych (64%)

Jak zwolennicy każdej ze stron uzasadniają swoje stanowisko?

Osoby, które przyznają rację księdzu Lemańskiemu, uważają przede wszystkim, że ksiądz powinien mieć prawo do wypowiedzania własnego zdania i nie powinien być za to karany. Dla największej grupy osób ksiądz Lemański jest bardziej wiarygodny i szczerzy (17%) niż jego adwersarz arcybiskup, który – w ich ocenach – poza tym, że pokazał, iż ma nad księdzem władzę, nie przedstawił żadnych argumentów ani nie ma zamiaru cegokolwiek wyjaśniać opinii publicznej (4%).

Dla pozytywnego stosunku do księdza Lemańskiego równie istotne jest jego postrzeżenie przez własnych parafian i uznanie przez respondentów, że jest dobrym proboszczem. Na podstawie tego, że parafianie publicznie go chwalili, a nawet czynnie bronili przed wyznaczonym przez arcybiskupa Hosera administratorem, który miał wprowadzić do parafii jego następcę, spora część badanych uznała, że „stoją za nim wierni” (15%).

	CBOS
Dlaczego Pan(i) tak sądzi?	N=368
Osoby przyznające rację arcybiskupowi warszawsko-praskiemu Henrykowi Hoserowi	
Biskup ma zawsze rację, jest przełożonym; to kwestia hierarchii, ksiądz powinien być posłuszny; bycie księdzem to służba; ksiądz składał przysięgę	16%
Krytyka ks. Lemańskiego: ks. Lemański chce istnieć w mediach; bez upoważnienia publicznie zabiera głos w sprawach Kościoła	4%
Krytyka ks. Lemańskiego: wyrażał się krytycznie o Kościele, spowodował rozdzwięk w Kościele, podważał jego autorytet	2%
Ks. Lemański jest wykorzystywany przez wrogów Kościoła, np. masonerię; jest Żydem: arcybiskup podejrzewał, że jest obrzezany; może być nasłany	2%
Biskup ma szersze spojrzenie, więcej wie, więcej widzi – z perspektywy diecezji, nie parafii, ma większe doświadczenie	1%
Ks. Lemański jest zbyt pewny siebie, nie ufam mu	1%
Stwierdzenia ogólnikowe: bo tak to czuję	1%
Osoby przyznające rację księdzu Wojciechowi Lemańskiemu	
Ksiądz powinien mieć prawo wypowiedzenia swojego zdania; mówił prawdę, jest wiarygodny; ma rację; jest szczery, mówi to, co myśli; jemu wierzę	17%
Jest dobrym proboszczem; stoją za nim wierni; parafianie go chwalą; siedł za wiernymi, a ludzie za nim	15%
Mówił jawnie o rzeczach, które biskupi chcą ukrywać; mówi prawdę o Kościele; te rzeczy istnieją	9%
Krytyczne oceny arcybiskupa: biskup nie powinien wnikać w prywatne sprawy księdza Lemańskiego, zachowanie biskupa było naganne	9%
Ponieważ przeciwstawił się skostniałemu systemowi, w którym biskupowi wolno wszystko, a księdzu nic	5%
Krytyczne oceny arcybiskupa: biskup nie ma zamiaru niczego wyjaśniać, pewnie ma coś do ukrycia; pokazał tylko, że ma władzę	4%
Krytyczne oceny hierarchii kościelnej w ogóle: biskupi za bardzo pokazują bogactwo, to jest jeden klan; zwierzchnicy kościelni robią, co chcą; biskupi mają za dużo władzy	4%
To biskup jako zwierzchnik powinien znaleźć wyjście z sytuacji, a nie podsycać konflikt; widocznie mają za dużo dobrych księży	3%
Ksiądz Lemański jest karany za walkę z antysemityzmem, po cichu aprobowanym przez hierarchów	3%
Jest dobrym księdzem, niczego złego nie zrobił – ogólnie	3%
Stwierdzenia ogólnikowe: bo tak to czuję	2%
Osoby przyznające rację obu stronom	
Bo prawda często leży pośrodku; trudno określić, kto ma rację; nigdy nie można dojść prawdy; słowo przeciwko słowu	19%
Za jednym stoi prawo kanoniczne, za drugim racje moralne i poczucie przyzwoitości; ksiądz powiedział za dużo, biskup odpowiedział za ostro; argumenty każdej ze stron mają swoje uzasadnienie	10%
Żadnemu nie wierzę	2%
Trudno powiedzieć	12%

Zdaniem sympatyków księdza Lemańskiego, nieprzyjemności i kłopoty, których doświadcza, wynikają z tego, że chce mówić prawdę o Kościele i nie ukrywa problemów, o których hierarchowie woleliby zapomnieć (9%).

Zdaniem tej części badanych, winę za zaistniałą sytuację w większym stopniu ponosi arcybiskup niż ksiądz, bowiem, po pierwsze, zachowanie arcybiskupa wobec podwładnego było naganne, gdyż nie powinien on wnikać w prywatne sprawy księdza (9%), a po drugie to arcybiskup jako zwierzchnik ponosi odpowiedzialność za zaistniałą sytuację i powinien znaleźć z niej wyjście, starając się raczej łagodzić konflikt, niż go podsycać (3%). Część badanych jest zdania, że w ogóle złe stosunki księdza Lemańskiego z hierarchami są skutkiem jego działalności społecznej związanej z upamiętnianiem Żydów, a także walki z przejawami antysemityzmu, zjawiska, które jakoby – jak to w wypowiedziach różnie formułowano – jest po cichu aprobowane przez hierarchię (3%).

Według 5% ankietowanych ksiądz Lemański odważył się przeciwstawić „skostniałym” strukturom władzy kościelnej. Można sądzić, że tego rodzaju argumentacja wynika głównie z niechęci do instytucji Kościoła w jej obecnym kształcie – kolejne 4% uzasadniało swoje poparcie dla księdza niechęcią do hierarchii kościelnej w ogóle.

Z kolei zwolennicy racji arcybiskupa przywoływali przede wszystkim argument, że Kościół jest organizacją hierarchiczną, a także rodzajem służby, zatem księża muszą być posłuszni swoim przełożonym, godzić się z ich wolą i decyzjami (16%). Niewielki odsetek ankietowanych mówił także o tym, że biskup ma szersze spojrzenie, więcej wie i więcej widzi niż proboszcz ze swej parafii (1%). Spora część respondentów biorących stronę arcybiskupa uzasadniała swój pogląd krytycznymi ocenami postępowania księdza Lemańskiego. Przede wszystkim krytykowano go za przypisywane mu upodobanie do występowania w mediach, zwłaszcza w telewizji, w dalszej kolejności za skłonność do promowania własnej osoby (4%) oraz brak skromności i nadmierną pewność siebie (1%). Zarzucano mu także krytykowanie Kościoła i dystansowanie się wobec jego oficjalnego stanowiska w różnych sferach życia (3%). Część badanych przypisywała księdzu także „obcość”, twierdząc, że działa na rzecz wrogów Kościoła (np. masonerii) lub co najmniej jest przez nich wykorzystywany, albo wręcz twierdziła, że jest Żydem (2%).

Wśród uzasadnień odpowiedzi nierozstrzygującej („po trosze rację mają obie strony”) pojawiały się różne argumenty obu stron wymienione powyżej. Najczęściej jednak mówiono, że w tego rodzaju sporze argumenty każdej ze stron zwykle nie są do końca znane i jasne, a „prawda zwykle leży pośrodku” (19%). W innych wypowiedziach starano się jakoś nazwać racje każdej ze stron: „Za jednym stoi prawo kanoniczne, za drugim racje moralne i poczucie

przyzwoitości”, „Ksiądz powiedział za dużo, biskup odpowiedział za ostro” itp. (10%). Niewielki odsetek badanych mających jakieś zdanie w tej sprawie zadeklarował, że nie wierzy żadnej ze stron tego sporu (2%).

W badaniu przeprowadzonym jeszcze przed wybuchem „afery pedofilskiej” w Kościele, związanej z działalnością dwóch polskich duchownych – byłego już nuncjusza apostolskiego arcybiskupa Józefa Wesołowskiego i księdza Wojciecha Gila w Dominikanie, badani wskazali pedofilię osób duchownych lub księży jako największy problem, z którym Kościół sobie nie radzi. Na drugim miejscu listy najważniejszych problemów polskiego Kościoła wymieniono kwestię homoseksualizmu wśród osób duchownych. Inne kwestie wymagające naprawy lub rozwiązania to, zdaniem Polaków, nadmierne zaangażowanie instytucji Kościoła i jego pasterzy w życie polityczne, walka ze skutkami procesu sekularyzacji i odchodzenia wiernych z Kościoła, nadmierne oczekiwania finansowe proboszczów wobec wiernych związane z udzielaniem sakramentów, a także zbyt wysoki poziom życia księży w Polsce.

Inaczej problemy te wyglądają, gdy spojrzeć na nie z poziomu parafii. Najważniejsze problemy polskiego Kościoła wskazane poprzednio stają się w tej skali trzeciorzędne albo w ogóle niewidoczne. Najistotniejsze problemy Kościoła widziane z perspektywy parafianina dotyczą z jednej strony kwestii finansowych (zbyt wysokie opłaty, zbyt wystawne życie duchownych), a z drugiej – spadku liczby wiernych. Nie zmieniła swej rangi w obu skalach jedynie kwestia nadmiernego, zdaniem ankietowanych, zaangażowania się księży w politykę. Wydaje się, że gradacja problemów Kościoła dostrzeganych w skali kraju jest przede wszystkim pochodną drastyczności i skali zgorszenia, jakie niosą ze sobą poszczególne przypadki, a także czasu poświęconego im w mediach. Bliższa codziennego życia i realnych problemów Kościoła wydaje się ocena problemów z perspektywy wspólnoty parafialnej.

Sprawa konfliktu między księdzem Wojciechem Lemańskim a jego zwierzchnikiem arcybiskupem Henrykiem Hoserem jest Polakom stosunkowo dobrze znana. Większość badanych jest zdania, że księża, z racji specyfiki instytucji, której służą, powinni ograniczać publiczne wyrażanie swoich prywatnych poglądów, a także uważa, iż nie jest właściwe,

by księża publicznie krytykowali swoich przełożonych. Jednak w sporze, który dotyczy księdza Lemańskiego, osoby, które słyszały o tej sprawie, częściej biorą stronę księdza niż jego przełożonego, arcybiskupa. W oczach Polaków ksiądz Lemański jawi się jako osoba bardziej wiarygodna i sympatyczna, a zarazem stojąca na słabszej pozycji niż arcybiskup Hoser, który w tym sporze jest stroną mającą władzę, wobec czego nie czuje się w obowiązku z niczego tłumaczyć.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI